

Sprogproblemer og negativ social arv kan brydes med tidlig indsats – en finsk ghettobørnehave viser vejen

Frans Ørsted Andersen, lektor, ph.d

Center for Grundskoleforskning

Aarhus Universitet

Overblik

- * **Introduktion til tema**
- * **Hvad siger den aktuelle forskning?**
- * **Finsk fokus på tidlig sprogudvikling**
- * **Hverdagsbeskrivelse fra Vuosaari børnehave**
- * **Grundlæggende fællestræk i finsk pædagogik**
- * **Finlands pædagoger er akademisk uddannede !**

Aktuel dansk forskning: tidlig sprogstimulering afgørende !

- * Ny dansk forskning viser, at tidlig sprogstimulering er afgørende for at bryde negativ social arv for både etnisk danske og tosprogede børn – en ond cirkel, der starter med manglende sprogudvikling i daginstitutionsalderen.
- * ”Den negative sociale arv ses allerede tidligt på barnets sprogniveau” (EVA, 2010). Rapporten, der bygger på test af 13.000 treårige danske børn viser at 17 % af disse børn har brug for en ”fokuseret” eller ”særlig” sprogstimulerende indsats (EVA, 2010).

Bente Hagtvet

- * Den norske læseforsker, Bente Eriksen Hagtvet, har påpeget, at der er en lige linje mellem mangel på tidlig sprogstimulering og tale-, skrive- og læsevanskeligheder i selve skoleårene (Eriksen Hagtvet, 2009).

Alvorlige konsekvenser !

- * I Danmark er der 72.000 tosprogede elever i folkeskolen, og mange har så dårlige dansk-kundskaber, at de ikke kan følge undervisningen (www.uvm.dk). De særligt "PISA etnisk"-undersøgelser (Egelund, Jensen, & Tranæs, 2008) viser tydeligt, at tosprogede elever i Danmark lærer mindre i skolen end deres danske kammerater (og tilsvarende elever i Finland), fx er 47 % af de tosprogede elever i københavnske folkeskolers afgangsklasser funktionelle analfabeter, dvs de har ikke lært at læse, selv om de har gået 9-10 år i skole!

Det kan vi gøre noget ved !

- * Institutionerne – fra dagtilbud til folkeskole – har mulighed for at bryde det triste mønster ved tillig indsats, ekspertise og vedholdenhed. Det er der også lagt op til med den nye danske Folkeskolelov (2007), hvor man netop satser på tidlig sprogstimulering af tosprogede småbørn.

Folkeskoleloven, §4a, stk.1:

- * «Der skal tilbydes tosprogede børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen, støtte til fremme af den sproglige udvikling med henblik på tilegnelse af dansk, hvis de efter en sagkyndig vurdering har behov herfor. Tilbuddet omfatter aktiviteter, der er egnet til at stimulere børnenes sproglige udvikling».

Jørgen Frost

- * «Helt generelt kan man sige, at den nye forskning på feltet viser, at børns sprogudvikling er påvirket af hvor meget sprog, de oplever og kvaliteten heraf. Sagt med andre ord: børn, der kommer fra miljøer, hvor der tales, læses og skrives meget, får en klart bedre sprogudvikling og et langt større ordforråd end børn, der kommer fra fattige sprogmiljøer» (Jørgen Frost, 2010)

Bente - igen

- * *"Tosprogethed tilbyder gevinster frem for mangler. Tosprogethed giver børnene en række sproglige muligheder og potentialer, som etsprogede børn ikke har. Fx kan tosprogede spille på et rigere emotionelt og socialt register pga. forskelle på ordbetydningers affektive og perceptuelle associationsnetværk i de forskellige sprog, de kender til. Det giver dem rådighed over flere sproglige udtryk – men dette potentiale skal pædagoger og lærere være bevidste om og kunne facilitere for at det kan udfoldes"* (Eriksen Hagtvet, 2004).

Sprogliggørelse som grundsten i finsk børnehavepædagogik

- * I finsk børnehavepædagogik er der generelt et stort fokus på ”sprogliggørelse” af de pædagogiske aktiviteter.
- * Man kommer ord på ”det der sker her og nu” samtidig med, at man lægger vægt på nærhed og samhørighed mellem kommunikationspartnerne.
- * Det er lige præcis sådanne anbefalinger Eriksen Hagtvet formulerer (2004, 2009).

Casestudie fra en finsk ”ghettobørnehave” i Vuossari

**Vuossari ligner Vollsmose i Odense og
Gjellerup i Aarhus**

- * Området er præget af store boligblokke og mange tosprogede familier med indvandrerbaggrund

Ca 75% med indvandrerbaggrund

- * Case studie, 2010-2011: børnehaver i Helsingforsforstaden, Vuosaari-Nordsjö, hvor over halvdelen af beboerne har en udenlandsk baggrund – men dette tal er, som i Danmark, væsentligt større, når vi ser på de konkrete tal i børne- og ungdomsinstitutionerne.
- * I børnehaverne er der således ca. 75% med anden etnisk rod end finsk

Vuossari børnehavepædagogik: pædagoerne er fremme i skoene !

- * Pædagogerne er meget ”på” – de i gang sætter, blander sig i og guider i høj grad kommunikation og samvær – men de giver også hele tiden plads til at børnene kan formulere sig, snakke sammen indbyrdes, kommentere pædagogernes udspil, spørge og udfolde sig. Det hele foregår i en tryk og hensynsfuld atmosfære, præget af hyggelige, velindrettede, rengjorte lokaler med masser af små udstillinger og mængder af nyt legetøj, billedbøger og stimulerende materialer til ”leg og læring”.

Sammenhængende pædagogik

- * Børnehaven har ca. 60 1-5-årige børn i alt
- * Befinder sig i et større pædagogisk bygningskompleks, der også rummer både børnehaveklasse og folkeskole med 1.-6. kl.
- * I alt er der omkring 400 børn i komplekset.
- * Et stenkast derfra ligger bygninger med eleverne i 7.-9. kl.
- * Det er en konstruktion, man satser på mange steder i de større finske byer: et sammenhængende institutionsliv med samarbejde mellem pædagoger, børnehaveklasselærere og folkeskolelærere, hele vejen fra de første år i dagtilbudet til folkeskolens afgangsklasser.
- * Børnehaven her er på den måde en helt almindelig kommunal børnehave.

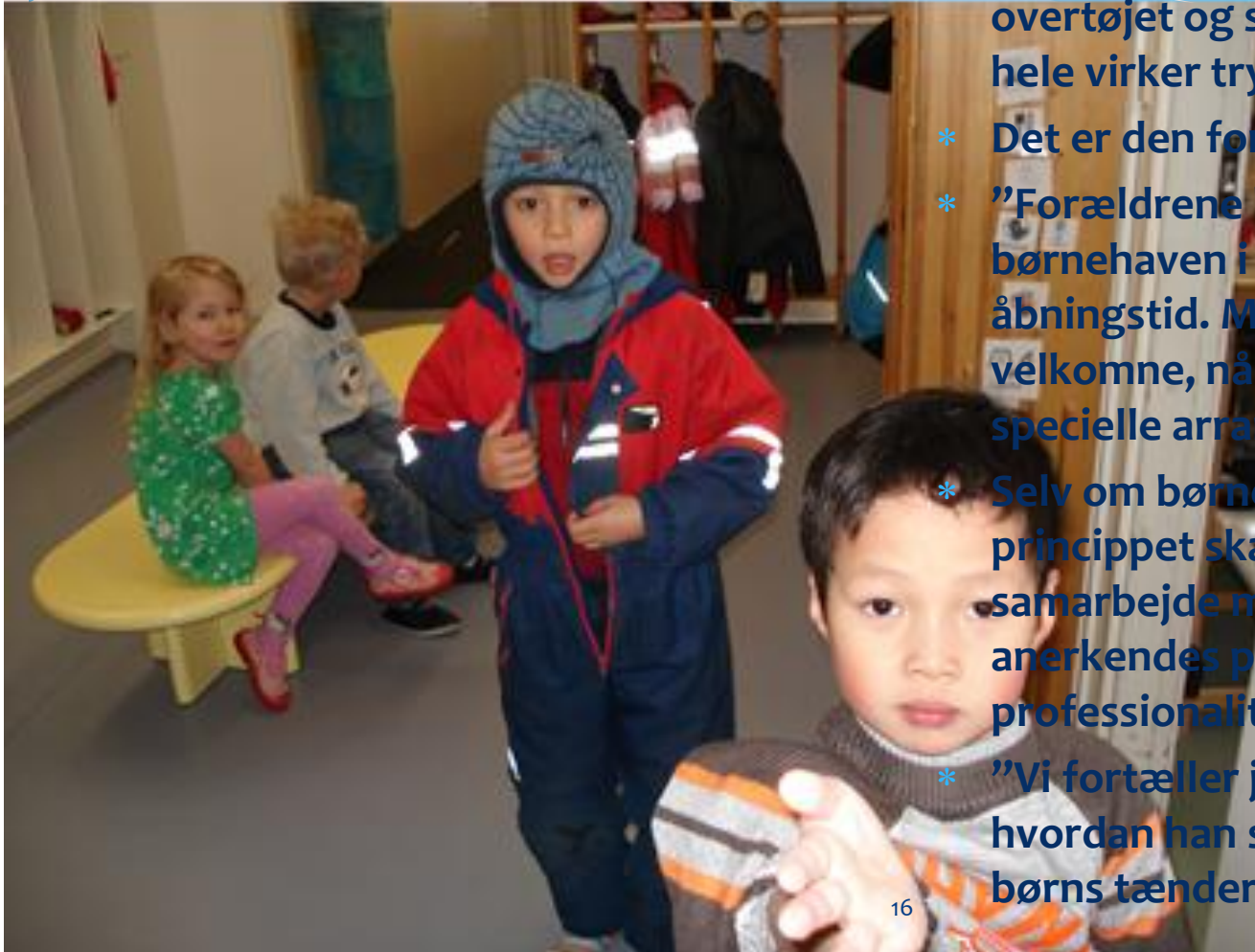
Udendørsarealer

- * Pga de mange tosprogede børn i området, lægger man ekstra vægt på samarbejde og sammenhæng mellem det tre niveauer: børnehave, børnehaveklasse og folkeskole.
- * Personalet samarbejder om fælles aktiviteter for alle børn i institutionsmiljøet – fx har man altid fælles tværinstitutionelle projekter én gang om ugen
- * Vægt på fælles udendørsaktiviteter: i det store fælles ude-areal, der både indeholder legepladser, boldbaner og små stumper ”vild” skov.

Den forældrefri institution

- Efter mors farvel hjælper to-tre pædagoger Jarkko og Oskari af med overtøjet og snakker med dem, – det hele virker trygt og roligt.
- * Det er den forældrefri institution”
- * ”Forældrene har ikke noget at gøre i børnehaven i den almindelige åbningstid. Men de er selvfølgelig velkomne, når de indkaldes til specielle arrangementer
- * Selv om børnehavens pædagogik i princippet skal planlægges i samarbejde med forældrene, så anerkendes pædagogernes professionalitet.
- * ”Vi fortæller jo heller ikke tandlægen, hvordan han skal behandle vores børns tænder”, sier en finsk forælder.

Oplæsning og dialog

- * Ved 8-tiden deles børnene på de 3-5-åriges stue op i to store grupper med en 10-15 børn i hver gruppe. Den ene gruppe går ind i et "værkstedslokale", den anden i et "læseværelse", med masser af billedbøger, og ophæng med plakater og små skilte med bogstaver, ord og tilhørende tegninger.
- * Børnene i "læseværelset" sætter sig på tæpper på gulvet og en pædagog, Tuija, læser engageret op fra en billedbog.
- * Børnene inddrages i fortællingen, idet Tuija af og til beder dem gentage ord, svare på spørgsmål, taler om bogstaver, osv.
- * Samtidig bruger Tuija aktivt brikkerne fra væggen.

Finske pædagoger er akademikere!

- * ”En af pædagogerne, Petteri, fortæller mig, at han, ligesom alle finske pædagoger, har taget den meget roste 5-årige finske kandidatuddannelse i pædagogik. Denne uddannelse resulterer i en akademisk kandidatgrad, den såkaldte pædagogiske magister, der er en af de mest eftertragtede uddannelser i Finland. Denne kandidatgrad er i øvrigt fælles for alle, der uddanner til hhv. lærer, børnehaveklasselærer og pædagog i Finland. Der foretages i løbet af studiet en specialisering – fx i retning af en af de tre nævnte professioner. Kernefagligheden for alle disse tre professioner i Finland omfatter pædagogisk relationskompetence og ledelse af udviklings- og læreprocesser.”

Finsk mønsterbrydningspædagogik

- * 1. **Maksimal indsats.** Alle børn kan udvikle sig og lære en masse. Institutionen skal derfor sørge for, at det enkelte barn udvikler sig optimalt og lærer så meget, som det er muligt.
- * 2. **Fællesskab.** Institutionen er et fællesskab for alle, og det nødvendiggør, at man er gode venner, tager udpræget hensyn til hinanden, er hjælpsom, høflig og respekterer hinandens forskelligheder, institutionens regler og de professionelle ledelse.
- * 3. **Gode vaner.** Helt afgørende er det at få etableret gode hverdagsvaner, herunder at blive i stand til at koncentrere sig, gøre sit bedste, lytte efter når der gives fælles beskeder, rydde op efter sig, osv.
- * 4. **Fysisk sundhed.** Skal udvikling, trivsel og læring lykkes må institutionen også påtage sig et ansvar for børnenes fysiske sundhed. Der er således gratis sund mad til alle og fokus på frisk luft, udendørs leg, spil, sport, ”naturiagttagelse”, motion, mv.
- * 5. **Professionalisme.** Det er de professionelle pædagoger (lærere), der har ansvaret for at ovenstående gennemføres. De har uddannelsen, specialiseringen og kompetencen til at varetage opgaven på bedste vis – med armslængde til forældrene – og sidst men ikke mindst, som tidligere omtalt:
- * 6. **Fokus på sprogudvikling,** herunder mundtlig formulering og læsning

Anvendt litteratur

- * Andersen, F.Ø. (2010): Verdens bedste folkeskole. Finske og danske læringsmiljøer. Århus: Aarhus Universitets Forlag.
- * Andersen, F.Ø. og Højfeldt, G. (2011): Undervisningsassistent. Hvorfor? Hvordan? Hvornår? Hvem? København: Hans Reitzels Forlag.
- * Egelund, N.; Jensen, P., Tranæs, T. (2005, 2008): PISA etnisk – København. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- * Eriksen Hagtvæt, B. (2004)(1.udgave): Sprogstimulering. Tale og skrift i førskolealderen. København: Alinea Forlag.
- * Eriksen Hagtvæt, B. (2009)(2.udgave): Språkstimulering. Tale og skrift i førskolealderen. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- * EVA (2010): Sprog vurderinger på dagtilbudsområdet. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- * Hundeide, K. (2004): Relationsarbejde i institution og skole. Frederikshavn: Dafolo Forlag.
- * Normann Jørgensen, J. (2006). Det er noget med sprog. I: Karrebæk, M.S. (red.). Tosprogede børn i det danske samfund. København: Hans Reitzels Forlag.